

Katrin Saareleht

Ajaloo töövihik
9. klassile
I osa

Väljaandja kinnitab töövihiku vastavust põhikooli riiklikule õppekavale ning haridus- ja teadusministeeriumi poolt õppekirjandusele kehtestatud nõuetele.

Katrin Saareleht

Ajaloo töövihik 9. klassile
I osa

Retsenseerinud Mann Loper, Ronald Juurmaa
Toimetanud Tarvo Siilaberg
Kujundanud Heisi Väljak
Keeleliselt toimetanud Karet Eesmäe

Fotod ja illustratsioonid
Wikimedia Commons: 9, 13, 17, 44, 47
Võrumaa Muuseum: 32

ISBN: 978-9916-663-98-1

Trükk: Printon

Autoriõigus: OÜ Maurus Kirjastus, 2024
Tartu mnt 47, Tallinn 10144, telefon 5919 6117
www.kirjastusmaurus.ee
tellimine@kirjastusmaurus.ee

Kõik õigused käesolevale väljaandele on seadusega kaitstud. Ilma autoriõiguse omaniku kirjaliku loata pole lubatud ühtki selle väljaande osa paljundada ei mehaaniliselt ega muul viisil.

Õppijale

Sinu käes on töövihik õpiku „Seotud, kuid killustatud maailm. Lähiajaloo õpik 9. klassile” juurde. Nii nagu õpik on ka töövihik üles ehitatud temaatilis-ajalisel põhimõttel. Töövihiku ülesanded on mõeldud õpikus käsitlevate teemade kinnistamiseks ja ajaloo õppimiseks oluliste oskuste omandamiseks.

Iga peatüki alguses on ülesanne, mille eesmärk on aidata sul luua seoseid varem õpitudga. Nende ülesannete tegemisel on tähtis, et püüaksid ilma materjalideta meenutada ja meelde tuletada seda, mida sa juba tead. Ole meenutades kannatlik, see võib võtta pisut aega. Iga peatüki lõpus on enesekontrolli küsimused õpitu kohta. Ka need küsimused on sulle iseseisvalt vastamiseks, et õpitud teadmisi kontrollida. Eriti kasulik on see, kui jäta õppimise ja enesekontrolli küsimustele vastamise vahele väikese ajavahe. Nii kinnistuvad teadmised paremini.

Töövihikus on mitmeid iseseisvaks õppimiseks mõeldud ülesandeid: osa on sellised, mis toetavad õpikuteksti lugemist (nt lk 11 ül 3), osa aga sellised, mis õpetavad infot hankima ja seda korrastama (nt lk 54 ül 5–6). Õppimine koos kaaslasega on tore ja vajalik, sestap on töövihikus mitmeid paaris- ja rühmatöö ülesandeid (nt lk 34 ül 3).

Ajalugu uuritakse ajalooallikate põhjal. Alliktekstid annavad sulle võimaluse süvendada ajastu põhisündmustesse. Töövihikus on ülesanded, mille käigus õpid samm-sammult ajalooallikaid analüüsima ja tõlgendama. (nt lk 17 ül 9)

Iga osa lõpus on vahekokkuvõte, mis koosneb kahest osast: mõistete kordamine ning õpitud sündmuste paigutamine ajateljele. Mõlemal juhul pead sina, hea õppija, pöörduma tagasi varem õpitu juurde, aga seegi on oluline strateegia talletamiseks teadmisi pikaajalisse mälu.

Ülesannete märgistusest

Rühmatöö

Allikaülesanne

Sirvi õpikust

Meenuta

Arutelu

Uri lisaks

Isikuülesanne

1.1. Kliimasajand

1. Sirvi õpikust peatükki 1.1 „Kliimasajand“ (lk 6–9).

2. Meenuta enne lugema asumist, mida sa tead kliimamuutuste kohta.

2.1. Võta meenutamiseks kolm minutit ja otsi mälusopist üles kõik, mida selle kohta tead.

Märksõnad, mis sulle meenusid.

.....

.....

.....

2.2. Hinda oma teadmisi kliimamuutustest. 😊 – tean väga hästi; 😐 – tean enam-vähem; ☹️ – ei meenu üldse)

Oskan nimetada vähemalt ühe kliimamuutuste põhjuse.	
Tean, mille poolest erineb praegune kliimasoojenemine varasematest kliimamuutustest.	
Tean, mis protsess ajaloos andis tõuke praegustele kliimamuutustele.	

3. Kes olid Svante Arrhenius ja John Tyndall ning kes on Greta Thunberg? Kirjuta tabelisse nende peamine avastus või sõnum seoses kliimamuutustega.

ISIK	AEG	AVASTUS VÕI SÕNUM
John Tyndall		
Svante Arrhenius		
Greta Thunberg		

4. Kujuta kliimamuutustega seotud olulisemaid momente ja arenguid joonistuste või sümbolitena. Kasuta etteantud märksõnu.

jää paksus	ENIAC	jääaeg

<i>tuumatalv</i>	<i>kliimasoojenemine</i>	<i>freoon</i>

5. Mil moel on inimtegevus mõjutanud kliimamuutusi viimase sajandi jooksul? Too näiteid, tuginedes oma varasematele teadmistele ja õpiku alapeatükile „Maakera kliima muutumine on ilmne“ (lk 7–8).

.....

.....

.....

.....

.....

6. Arutage koos paarilisega, miks on inimestel olnud pikka aega raske mõista inimtegevuse kahjulikku mõju kliimale. Too välja vähemalt kaks põhjust. ?

1) .....

.....

2) .....

.....

KONTROLLI OMA TEADMISI

Märgi, kas väide on õige (Õ) või vale (V). Paranda üks valemäide.

Kasvuhooneefekti ja inimese mõju (sh tööstuse areng) kliima soojenemisele avastas 19. saj lõpul Rootsi teadlane Svante Arrhenius.	
Et maakera kliima muutub, hakkas selgemaks saama 1950. aastatel, mil põhjapoolkera temperatuur jäi püsima 20. sajandi alguse soojarekordide tasemele.	
Võimalus (tänu esimesele elektroonsele digitaalsele arvutile ENIAC) töödelda andmeid suuremal hulgal ei toonud kaasa muudatusi kliimateaduses.	
Seni peaaegu ainuke näide edukast rahvusvahelisest koostööst kliima kaitsmise vallas on suurte tööstusriikide 1987. aasta kokkulepe, et nad keelustavad ohtlikud ained (nt külmkapis kasutatav gaas freoon).	
Kliima soojenemise tagajärjed on liikide väljasuremine, toidunappus, magevee puudus, peale selle jäävad paljud rannikualad ja saared vee alla.	
21. sajandi üks silmapaistvaid kliimaaktiviste Greta Thunberg pääses oma sõnumiga avalikkuse tähelepanuorbiiti juba siis, kui ta oli koolitüdruk.	

1.2. Ilmalikustumine ja ratsionaliseerimine

1. Sirvi õpikust peatükki 1.2 „Ilmalikustumine ja ratsionaliseerimine“ (lk 10–13).

2. Meenuta enne lugema asumist, mida sa tead nende inimeste maailmapildi kohta, kes elasid enne 20. sajandit.

2.1. Võta meenutamiseks kolm minutit ja otsi mälusopist üles kõik, mida selle kohta tead.

Märksõnad teadmistest, mis sulle meenusid.

.....

.....

.....

2.2. Hinda oma teadmisi inimeste maailmapildist enne 20. sajandit. 😊 – tean väga hästi; 😐 – tean enam-vähem; ☹️ – ei meenu üldse)

Oskan selgitada, mida tähendab religioosne maailmavaade.	
Oskan nimetada peamisi Euroopas levinud konfessioone.	
Tean, missugune oli kesk- ja uusajal inimeste suhe religiooni.	
Oskan selgitada, mida tähendab religioosne riik.	

* konfessioon – usutunnistus, mingi usuvoolu pooldajad (nt katoliiklus, luterlus jne)

3. Kes olid Friedrich Nietzsche, Max Weber ja Charles Darwin? Kirjuta välja nende peamised seisukohad. Otsi ka lisainfot Vikipeediast või kasuta tekstiroboti abi.

ISIK	AEG	PEAMINE SEISUKOHT
Friedrich Nietzsche		
Max Weber		
Charles Darwin		

4. Mida tahtis Nietzsche lausega „Jumal on surnud“ öelda?

4.1. Moodustage 4-liikmelised arutelurühmad. Arutage rühmas, mida tahtis Nietzsche lausega „Jumal on surnud“ öelda.

4.2. Nietzsche pakkus, et jumala asemel võiks elule mõtte anda kas kunst või teadus. Valige igaüks rühmas endale roll: noor vabrikutöeline, üliõpilane, külapastor, taluperemees. Arutlege valitud rolli seisukohast, kas oled valmis jumala asemel ülemaks pidama kunsti või teadust. Arutage, mis-suguseid mõtteid ja tundeid võis Nietzsche tõdemus sinu maailmavaatega tegelasele tekitada.

.....

.....

.....

5. Mida pidas Max Weber silmas lausega „Elame jumalavõõral ja prohvetitevaesel ajal“?

5.1. Leia õpikust (lk 10–11) konkreetseid näited ajastut iseloomustava ratsionaalsuse kohta.

.....

.....

5.2. Mis on Weberi arvates ratsionaalsuse tagajärg?

.....

.....

5.3. Milles nägi Weber väljapääsu jumalavõõrast ja prohvetivaesest ajast?

.....

.....

6. Paaristöö. Kuidas mõista Max Weberi arusaama „maailma puhastamine imest“ (õpiku alapeatükk „Elame jumalavõõral ja prohvetivaesest ajal“, lk 10–11)?

6.1. Mõttele sellele kõigepealt iseseisvalt, kujunda oma seisukoht.

6.2. Tutvusta oma seisukohta paarilisele. Võrrelge, milles teie arusaamad kattusid, milles erinesid.

6.3. Arutage koos paarilisega, kas Weberi arusaam kehtib ka tänapäeva maailma kohta? Kirjuta oma seisukoht.

.....

.....

.....

KONTROLLI OMA TEADMISI

Märgi, kas väide on õige (Õ) või vale (V).

19. sajandil oli valdav religioosne maailmavaade.	
Friedrich Nietzsche ja Max Weber seadsid oma seisukohtadega jumala olemasolu kahtluse alla.	
Õpetlane, kes tutvustas teooriat, milles kirjeldati aja jooksul looduses aset leidvat evolutsiooni, oli Charles Darwin.	
20. sajandil seoti Euroopas usutavad ja kirikuinstitutsioonid tihedalt ühiskonnakorralduse ja riigivalitsemisega.	
Islami ühiskonnad erinevad Euroopa ühiskonnast selle poolest, et nad on endiselt väga religioossed.	

1.3. Äärmuste ajastu

1. Sirvi õpikust peatükki 1.3 „Äärmuste ajastu“ (lk 14–19).

2. Meenuta enne lugema asumist, mida sa tead 20. sajandi sõdade ja inimsusevastaste kuritegude kohta.

2.1. Võta meenutamiseks kolm minutit ja otsi mälusopist üles kõik, mida selle teema kohta tead.

Märksõnad teadmistest, mis sulle meenusid.

.....

.....

.....

2.2. Hinda oma teadmisi 20. sajandi sõdadest ja inimsusevastastest kuritegudest.

(😊 – tean väga hästi; 😐 – tean enam-vähem; ☹️ – ei meenu üldse)

Oskan esitada mõne näite sellest, mille poolest erinesid I ja II maailmasõda varasematest sõdadest Euroopas.	
Oskan tuua näiteid 19. sajandil sõdades kasutatud relvade kohta.	
Tean, mis on rahvuslus ja millal see tekkis.	
Tean, milles seisnesid 19. sajandil levima hakanud tüviideoloogiad, nagu liberalism, konservatism ja sotsialism.	
Oskan tuua 20. sajandi ajaloost vähemalt ühe näite inimsusevastaste kuritegude kohta.	

3. Ajaloolane Eric Hobsbawm väitis, et 20. sajand on totaalsete sõdade ja enneolematute veresaunade ajastu, ning õpikus on toodud ütluse kinnituseks kolm näidet: I ja II maailmasõda ning holokaust. Leia iseseisvalt 20. sajandi ajaloost veel kaks näidet, mis Hobsbawmi väidet kinnitavad. Lisa kummagi näite juurde viide allikale, kust sinu info pärineb.

1. näide: .....

Viide: .....

2. näide: .....

Viide: .....

4. Võrdle rahvuslust ja rahvusšovinismi (märgi ristike vastavasse lahtrisse).

	RAHVUSLUS	RAHVUSŠOVINISM
Rahvuslik ühtekuuluvus, patriotism, kultuuriline mitmekesisus		
Ühe rahva või rahvusrühma ülimuslikkuse idee		
Ühe rahva paremusel rõhutamine teiste rahvaste või rahvusrühmade üle		

Keskendumine rahvuslikule identiteedile ja selle säilitamisele		
Oma rahva ajalooliste isikute austamine		
Riigi ja rahva soov säilitada suveräänsus		
Suurema riigi territooriumil elava väikerahva kultuurilise eneseväljenduse keelamine		
Vähemusrahva poliitiline tagakiusamine		

5. Tugine õpikus kirjutatule ning ühenda mõiste selgitusega.

kolonialism	Poliitiline ideoloogia, mis tugineb rahvuslikele ja kultuurilistele tunnustele ja taotleb sõjaliselt tugeva totalitaarse riigi loomist. Sellist riiki valitseb üks isik – diktaator – ja võim kuulub parteile ja selle juhile. Riigis puudub parlament ja vaba meedia.
rahvuslus	Mõtteviis, mis pooldab oma rahvuse üleolekut ja mis väljendub teiste rahvuste umbusaldamises ning vaenamises.
rahvusšovinism	Ideoloogia, mida iseloomustab demokraatiavastasus, juhikultus, diktatuur, aarja rassi ülemvõimu taotlemine.
rassism	Ideoloogia, mis taotleb sotsiaalselt ja majanduslikult võrdset ühiskonda (nt puudub eraomand). Tegelikult kujunes totalitaarseks vägivaldarežiimiks.
fašism	Ideoloogia, mis käsitleb rahvast kui põhilist inimeste ühtekuuluvust loovat jõudu. Kommunismivastane ideoloogia võib olla nii kultuuriline kui ka poliitiline nähtus. Militaristlik ja sotsiaaldarvinistlik.
natsionaalsotsialism	Mõtteviis, mille kohaselt inimese iseloom ja võimed on otseselt seotud nende rassiga. Iseloomulik on püüd määratleda inimeste õigusi ja rolli ühiskonnas rassiliste tunnuste (nt nahavärv) järgi.
kommunism	Poliitika, mis taotleb riigi võimu laiendamist väljapoole oma piire ning vähem arenenud või nõrgemate maade muutmist oma asumaaks ehk kolooniaks. Kolooniate loodusrikkusi ja töajõudu kasutatakse ära enda huvides.

6. Paaristöö. 2018. aastal püstitati Saksamaal Trieris Karl Marxi 200. sünniaastapäevaks pühendatud ausammas. Teose autor on skulptor Wu Weishan ning see oli Hiina Rahvavabariigi kingitus.

Arutlege, kas Trieri linn tegi õigesti, kui kingituse vastu võttis. Kas kommunismiideede autor Karl Marx väärib tänapäeval ausammast?

6.2. Selgitage sündmuse tausta. Missugune seos on Hiina Rahvavabariigil Karl Marxiga?

.....

.....

.....

.....

6.3. Leia õpikust (lk 18–19) üks poolt- ja üks vastuargument Karl Marxi ideede asjakohasuse kohta tänapäeval. Pane kirja nii enda kui ka paarilise argumentid.

1. paariline	2. paariline
Argument , millele toetudes saab väita, et Karl Marx väärleb ausammast tänu oma ideedele.	Argument , millele toetudes saab väita, et Karl Marx ei vääri oma ideede tõttu ausammast.
.....	.....
.....	.....
.....	.....

6.4. Mis võis olla Hiina Rahvavabariigi eesmärk Trieri linnale kingitust tehes?

.....

.....

6.5. Esita kirjalik põhjendatud seisukoht, kas sinu arvates tegi Trieri linn õigesti, et kingituse vastu võttis.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

KONTROLLI OMA TEADMISI

Märgi, kas väide on õige (Õ) või vale (V).

Totaalne sõda tähendab, et sõda kandub rindejoonelt kaugemale tagalasse.	
20. sajandil puudus ajakirjandusel mõju sõdivatele ühiskondadele.	
Šoviniste ehk marurahvuslasi kannustab kiindumus oma riiki ja rahvasse. Marurahvuslased on võõraste suhtes leplikud.	
Kommunism tähendab sotsiaalselt võrdset ühiskonda, kus puudub eraomand ning rikkused on jagatud ühiskonna liikmete vahel võrdselt.	
Esimene riik, kus kommunistid võimule said, oli Vietnam.	